

رابطه اعتیاد با افسردگی، همسر آزاری و تیپ‌های شخصیتی معتادین

The relationship between addiction and depression, spouse abuse, and addicts' personality types

تاریخ پذیرش مقاله ۱۳۹۹/۰۴/۲۱

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۹/۰۲/۱۷

M. Sadeghzadeh., M. Sedaghat

مرضیه صادق‌زاده^۱، مستوره صداقت^{۲*}

Abstract

Aim: This study aimed to determine the relationship between addiction and depression, spousal abuse, and personality types in addicts in the Sixty Congress of 4 Faith. **Method:** This study was conducted in the form of a descriptive correlational study. The statistical population of the present study consisted of all addicted people in the Sixtieth Congress in Tehran (Region 4) Iman Branch in 2016; From 182 addicts according to the Morgan table, a sample of 120 people was randomly selected and the data were performed based on questionnaires of depression, attitudes toward addiction, spouse abuse, and personality types. To analyze the data from the matrix of correlation coefficient and multiple regression used. **Results:** The results showed that there was a significant positive relationship between addiction with depression and spousal abuse in addicts and a significant negative relationship with extroverted personality type, but no relationship was found between addiction and

چکیده

هدف: هدف پژوهش حاضر تعیین رابطه اعتیاد با افسردگی، همسر آزاری و تیپ‌های شخصیتی در افراد معتاد کنگره شصت منطقه ۴ ایمان بود. **روش:** این پژوهش در قالب یک مطالعه توصیفی از نوع همبستگی انجام یافت. جامعه آماری پژوهش حاضر را افراد کلیه افراد معتاد در کنگره شصت در شهر تهران (منطقه ۴) شعبه ایمان در سال ۱۳۹۵ تشکیل می‌دادند؛ که از بین ۱۸۲ فرد معتاد با توجه به جدول مورگان نمونه‌ای به حجم ۱۲۰ نفر به روش تصادفی انتخاب شده و داده‌ها بر اساس پرسشنامه‌های افسردگی، نگرش به اعتیاد، همسر آزاری و تیپ‌های شخصیتی اجرا و برای تحلیل داده‌ها از ماتریکس ضریب همبستگی و رگرسیون چندگانه استفاده شد. **یافته‌ها:** نتایج نشان داد که بین اعتیاد با افسردگی و همسر آزاری در معتادین رابطه مثبت معنادار و با تیپ شخصیتی برون‌گرا رابطه منفی معناداری وجود دارد ولی بین اعتیاد و تیپ شخصیتی درون‌گرایی ارتباطی به دست نیامد. همچنین بین همسر آزاری و افسردگی رابطه منفی

مقاله حاضر اقتباس از پایان‌نامه کارشناسی ارشد نویسنده اول است

۱. دانش آموخته کارشناسی ارشد روانشناسی شخصیت، علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

۲. نویسنده مسئول: استادیار گروه روانشناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد سمنان، سمنان، ایران

introverted personality type. There was also a negative relationship between spouse abuse and depression and a negative relationship between introverted and extroverted personality types with depression and a positive relationship between extroverted personality types with spouse abuse. **Conclusion:** According to the results of this study, it can be concluded that addiction can increase the rate of depression and spousal abuse, as well as personality types that can affect addiction, depression, and spousal abuse.

Keywords: Addiction, Depression, Personality Types, Spouse Abuse

و بین تیپ شخصیتی درون‌گرایی و برون‌گرایی با افسردگی رابطه منفی و تیپ شخصیت برون‌گرا با همسر آزاری رابطه مثبت معناداری به دست آمد. نتیجه‌گیری: با توجه به نتایج به دست آمده از این تحقیق، می‌توان نتیجه گرفت که، اعتیاد می‌تواند موجب افزایش میزان افسردگی افراد و همسر آزاری شود و همین‌طور تیپ‌های شخصیتی نیز می‌تواند بر اعتیاد، افسردگی و همسر آزاری تأثیرگذار باشد.

کلیدواژه‌ها: اعتیاد، افسردگی، تیپ‌های شخصیتی، همسر آزاری

مقدمه

با وجود دگرگونی در ساختار خانواده و نقش‌های خانوادگی، بدون تردید خانواده هم‌چنان یکی از ارکان و نهادهای اصلی جامعه به شمار می‌رود؛ اهمیت خانواده از این جهت مهم است که نه تنها محیط مناسبی برای همسران به شمار می‌آید، بلکه وظیفه جامعه‌پذیری و تربیت نسل‌های آتی را نیز بر عهده دارد؛ از این رو، اهمیت والای خانواده زمانی بهتر درک می‌گردد که به کارکردهای اساسی و بنیادین آن توجه نماییم. یکی از این کارکردهای اصلی، تکوین و شکل‌دهی شخصیت‌های انسان هاست. ایفای بهینه این کارکردها نه تنها برای بقای خانواده ضروری است بلکه برای تداوم جامعه و انسجام اجتماعی نیز اهمیت فوق‌العاده‌ای دارد؛ با این وجود، در حال حاضر خانواده دچار آسیب‌هایی نظیر طلاق، اختلافات زناشویی، خودکشی، کودکان فراری و خشونت خانوادگی و همسر آزاری^۱ شده است (گودرزی، رستمی و مرادیان، ۱۳۹۴).

اعتیاد^۲ به مواد مخدر به‌عنوان جدی‌ترین مسئله اجتماعی ایران، وجوه مختلف جامعه‌شناسی، روان‌شناسی، حقوقی، سیاسی و ... دارد؛ به اعتقاد تحلیل‌گران اجتماعی، اعتیاد به مواد مخدر، یکی از مسائل پیچیده اجتماعی در عصر حاضر محسوب می‌شود که زمینه‌ساز بروز بسیاری از آسیب‌ها و انحرافات اجتماعی است؛ به عبارت دیگر رابطه اعتیاد با مسائل اجتماعی ارتباطی دوجانبه است؛ از

1. wife abuse
2. addiction

یکسو اعتیاد، جامعه را به رکود و انحطاط می‌کشاند و از سوی دیگر پدیده‌ای است که ریشه در مسائل اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی جامعه دارد (طالب‌پور، ۱۳۹۶). اعتیاد گرایش فرد را به اصول اخلاقی و معنوی و ارزش‌های اجتماعی کاهش می‌دهد به طوری که آسیب شناسان اجتماعی، اعتیاد را به مثابه «جنگ شیمیایی خانگی» و «جنگ بدون مرز» می‌دانند (گودرزی و همکاران، ۱۳۹۴). در جامعه امروز ما، مواد مخدر در سیمای یک مسئله یا مشکل اجتماعی رخ نموده است؛ این آسیب اجتماعی تعداد زیادی از مردم را تحت تأثیر قرار داده و به طور روز افزونی در حال تعامل با سایر آسیب‌های اجتماعی و تبدیل شدن به یک تهدید شالوده و ساخت شکن است؛ امروز نخبگان و نهادهای تصمیم‌ساز و تدبیر پرداز ما با نوعی فقر شناخت، ضعف تمهید و تدبیر استراتژیک، فقدان رویکردی فراگیر و همه سو نگر و مبتنی بر تعیین چندجانبه جستجوی علل و عوامل متنوع در پس این پدیده، مواجه هستند؛ در نتیجه این فقر، ضعف استراتژی و تاکتیک‌های متخذه برای مقابله با این تهدید، قادر به تأمین بهینه اهداف خود نبوده‌اند و جامعه ما شاهد رشد روزافزون گستره و عمق تأثیرات مخرب مواد مخدر بوده است. مبارزه با این پدیده مستلزم شناخت همه ابعاد آن (اقتصادی، اجتماعی و ...) است، بنابراین برنامه‌هایی در امر مبارزه با مواد مخدر موفق خواهند بود که با شناخت واقع گرایانه از این مسئله طرح و اجرا شود (پناغی، پیروزی، شیرین‌بیان و احمدآبادی، ۱۳۹۰).

از این رو، روان شناسان معتقدند بین نگرش افراد، عملکرد و رفتارشان رابطه نزدیکی وجود دارد و افراد بر اساس نوع باور و نگرشی که نسبت به مواد مخدر دارند، یا به مصرف آن روی می‌آورند و یا اینکه مصرف مواد را ترک می‌کنند (برنا، شعرفاف و ابراهیم‌آبادی، ۱۳۹۵). به عقیده فیش‌بین^۱ (۲۰۰۸)، مصرف مواد مخدر تحت تأثیر نگرشی است که افراد به مواد دارند. نحوه نگرش افراد نسبت به مواد مخدر از یکسو تحت تأثیر دانش و آگاهی، باورها، احساسات و هیجانات و تیپ‌های شخصیتی آن‌ها و از سوی دیگر تحت تأثیر میزان ارزشمندی که آن‌ها برای مواد قائل می‌باشند، قرار دارد (مشکی و اصلی‌نژاد، ۱۳۹۲). در تحقیقی که در کشور ژاپن در زمینه اعتیاد صورت گرفته است، عوامل مؤثر در ترک اعتیاد مورد بررسی قرار گرفت، نتایج نشان داد که بین نگرش نسبت به مواد مخدر و میزان موفقیت در عدم مصرف مواد مخدر و عدم تداوم آن با ویژگی‌های شخصیتی رابطه مثبت وجود دارد (کندو و همکاران ۲۰۰۰، به نقل از خلیلی، سهرابی، رادمش و افخمی اردکانی، ۱۳۸۹).

افزون بر آن، پژوهش‌های متعدد در ایران نقش اعتیاد در خشونت خانگی را ثابت کرده است؛ اعتیاد نقش مؤثری در فروپاشی خانواده‌ها و طلاق در ایران داشته، به طوری که از سال ۱۳۵۳ تا ۱۳۶۷، علت ۳۰ تا ۶۷ درصد طلاق‌ها، اعتیاد بوده است (پناغی و همکاران، ۱۳۹۰). در واقع، تحمل فرد

معتاد برای اطرافیان مشکل یا غیرممکن است، چرا که فرد معتاد پس از ستیزه‌های درونی به خود ویرانگری روی آورده، خشونت درونی شخصیت را به سوی افراد دیگر جهت می‌دهد، پرفیت پس از تحقیقی در مورد خشونت، اعتیاد را پدیده ثانوی شخصی و اجتماعی معرفی کرده که به شدت به مسئله خشونت مربوط است و مواد مخدر، مانند ابزاری برای از میان بردن موانع رفتار خشونت‌آمیز محسوب می‌شود (به نقل از گودرزی و همکاران، ۱۳۹۴)؛

علاوه بر آن، در بررسی‌های مختلف، برخی از مشاغل مردان به‌عنوان عامل مؤثر بر ایجاد خشونت علیه زنان، بیان شده و در خصوص سایر متغیرهای جمعیتی نیز تفاوت‌هایی دیده می‌شود (تانگ و لای، ۲۰۰۸)؛ همچنین طی تحقیقات صورت گرفته توسط پژوهشگران خارجی افرادی که مواد مخدر و الکل مصرف می‌کنند، نسبت به کسانی که این کار را نمی‌کنند، بیشترین میزان خشونت را نسبت به همسر داشتند و اعتیاد به‌عنوان مهم‌ترین عامل در بروز همسر آزاری ذکر شده است (شایان، معصومی، یزدی راوندی و زارع‌نژاد، ۱۳۹۴)؛ در این رابطه ایوانتس (۲۰۰۹)؛ به نقل از برنا و همکاران، (۱۳۹۵) در پژوهش خود نشان داد در زنان کم درآمد و با تحصیلات پایین‌تر نسبت به زنان با درآمد بالاتر و تحصیلات بالاتر، میزان خشونت نسبت به آن‌ها خصوصاً خشونت جسمی بیشتر است و خشونت خانگی در میان بارداری‌های بدون برنامه بیشتر است. لذا با توجه به مشکل روزافزون و تأثیر مصرف مواد مخدر و الکل در بروز سوء رفتار، تحقیق حاضر به بررسی ارتباط بین افسردگی، تیپ‌های شخصیت و همسر آزاری با اعتیاد در معتادین کنگره شصت در شهر تهران می‌پردازد.

روش پژوهش

روش این پژوهش توصیفی و از نوع همبستگی است که رابطه بین اعتیاد و افسردگی و همسر آزاری و تیپ‌های شخصیتی را مورد بررسی قرار می‌دهد که جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه افراد معتاد در کنگره شصت در شهر تهران (منطقه ۴) شعبه ایمان در سال ۱۳۹۵ بود. به‌منظور انتخاب نمونه، پس از کسب مجوز از مدیر مرکز کنگره شصت شعبه ایمان واقع در منطقه ۴ تهران، فهرستی از مردان معتاد تهیه شد که تعداد ۱۸۲ نفر بود با توجه به جدول مورگان نمونه‌ای به حجم ۱۲۰ نفر انتخاب و با رعایت اصول اخلاقی و اصل رازداری از افراد خواسته شد بدون ذکر نام و تنها به پرسشنامه‌های پژوهش پاسخ دهند. در این پژوهش با توجه به حضور افراد در مرکز در ساعات پرتردد این افراد که بین ۳ تا ۷ عصر بود محقق حضور داشت و از پرسشنامه‌های پژوهش در بازه زمانی یک‌ماهه تکمیل گردید.

ابزار پژوهش

نگرش به اعتیاد: این پرسشنامه دارای ۳۵ سؤال است که توسط نظری (۱۳۸۰) تدوین شده است. سازنده پرسشنامه برای سنجش نگرش نسبت به اعتیاد و مواد مخدر و تهیه مقیاس مناسب بدین منظور از مقیاس لیکرت ۱ استفاده کرده است. بدین گونه که در مورد ماده‌های مساعد یا نگرش مثبت به هر یک از پاسخ‌های کاملاً موافقم، موافقم، نظری ندارم، مخالفم، کاملاً مخالفم به ترتیب نمره‌های ۱ تا ۵ داده شده است. در مورد آیتم‌های نامساعد یا نگرش منفی، نمره‌گذاری به ترتیب معکوس انجام گرفته است. پس نمره هر فرد عبارت است از مجموع نمرات فرد در کل مقیاس است؛ این نمره، نگرش کلی وی به اعتیاد را نشان می‌دهد؛ قابل ذکر است که از آنجایی که به نگرش منفی نمره ۱ و به نگرش مثبت نمره ۵ تعلق می‌گیرد، بنابراین هم در فرم الف و هم در فرم ب حداقل نمره فرد ۳۲ و حداکثر ۱۶۰ خواهد بود. با این شیوه هم نگرش و هم‌شدت آن مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. نتایج به دست آمده در مورد مقیاس نگرش ساخته شده نشان می‌دهد که مواد مقیاس‌ها از همسانی خوبی برخوردارند؛ ضریب آلفای کرونباخ در فرم الف برابر ۰/۸۱ است و در فرم ب برابر ۰/۸۶ است. روایی صوری و محتوایی این آزمون در پژوهش کریمی (۱۳۹۱) توسط سه تن از اساتید دانشگاه مورد تأیید قرار گرفته است. برای به دست آوردن پایایی آن از روش ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که مقدار آن ۰/۷۹ گزارش شد که حاکی از پایایی قابل قبول آن است.

پرسشنامه افسردگی بک^۱: این پرسشنامه دارای ۲۱ ماده است که علائم جسمانی، رفتاری و شناختی افسردگی را اندازه‌گیری می‌کند. هر ماده دارای ۴ گزینه است که بر مبنای ۰ تا ۳ نمره‌گذاری می‌شود و درجات مختلفی از افسردگی را از خفیف تا شدید تعیین می‌کند. حداکثر نمره در این پرسشنامه ۶۳ است و حداقل آن صفر است. در برابر هریک از گویه‌ها که مشخص‌کننده یکی از علائم افسردگی است چهار جمله وجود دارد که از خفیف‌ترین تا شدیدترین حالت افسردگی مرتب شده است. پایایی بازآزمایی آن از ۰/۴۸ تا ۰/۸۶ با میانگین ۰/۸۶ گزارش شده است (فینکلستان، وئورث و فینکلستاین، ۲۰۰۹). قاسمزاده و همکاران (به نقل از دهقانی، ۱۳۹۵) ضریب آلفای این پرسشنامه ۰/۸۷ و ضریب بازآزمایی آن را ۰/۷۴ و همبستگی آن با ویرایش اول پرسشنامه افسردگی بک را ۰/۹۳ گزارش کردند. در ایران دابسون و محمدخانی (۲۰۱۴) ضریب آلفای ۰/۹۲ برای بیماران سرپایی و ۰/۹۳ برای دانشجویان و ضریب بازآزمایی به فاصله یک هفته را ۰/۹۳ به دست آوردند. همچنین برای محاسبه روایی سازه همبستگی این آزمون را با مقیاس ناامیدی بک (۰/۶۸)، مقیاس

افکار خودکشی (۰/۳۸)، پرسشنامه اضطراب بک (۰/۶۰) و مقیاس تجدیدنظر شده درجه‌بندی روانپزشکی هامیلتون برای افسردگی (۰/۷۱) گزارش کردند (نقل از دهقانی، ۱۳۹۵).

پرسشنامه مقیاس درون‌گرایی - برون‌گرایی میشل گوکلن: این پرسشنامه شامل ۵۰ پرسش است که هر سؤال دارای دو گزینه a و b است. برای هر سؤال دو پاسخ در نظر گرفته شده است. حرف «a» یا حرف «b» بر حسب اینکه کدام‌یک از پاسخ‌های پیشنهادی با شیوه بودن مطابقت می‌کند، علامت می‌زنند. اگر در ستون I (درون‌گرایی)، بین ۱۵ تا ۳۵ پاسخ با کلید مطابقت کند، می‌توان گفت که درون‌گرا یا برون‌گرا به حساب نمی‌آید؛ بلکه میان حال یا میان گرا محسوب می‌شود. از ۳۵ پاسخ به بالا، می‌توان گفت که درون‌گرا هستید. اگر تعداد پاسخ‌های شما در ستون I، ۱۵ یا کمتر از آن باشد، خواهیم گفت که درون‌گرایی شما واقعاً ضعیف است (برون‌گرا هستید).

I. تعداد پاسخی که با کلید مطابقت می‌کند (درون‌گرایی):

II. تعداد پاسخی که با کلید مطابقت می‌کند (برون‌گرایی):

جدول ۱. نتایج مقیاس درون‌گرایی - برون‌گرایی

سؤال	I درون‌گرایی	II برون‌گرایی	سؤال	I درون‌گرایی	II برون‌گرایی
۱-	b	A	۲۷-	b	a
۲-	b	A	۲۸-	b	a
۳-	a	B	۲۹-	a	b
۴-	a	B	۳۰-	b	a
۵-	b	A	۳۱-	b	a
۶-	b	A	۳۲-	a	b
۷-	a	B	۳۳-	b	a
۸-	a	B	۳۴-	b	a
۹-	b	A	۳۵-	b	a
۱۰-	b	A	۳۶-	a	b
۱۱-	b	A	۳۷-	b	a
۱۲-	a	B	۳۸-	b	a
۱۳-	b	A	۳۹-	b	a
۱۴-	a	B	۴۰-	b	a

1. Michel Gauquelin

a	b	-۴۱	A	b	-۱۵
b	a	-۴۲	B	a	-۱۶
a	b	-۴۳	A	b	-۱۷
a	b	-۴۴	A	b	-۱۸
a	b	-۴۵	A	b	-۱۹
b	a	-۴۶	B	a	-۲۰
b	a	-۴۷	A	b	-۲۱
a	b	-۴۸	B	a	-۲۲
a	b	-۴۹	A	b	-۲۳
a	b	-۵۰	A	b	-۲۴
جمع کل:.....			A	b	-۲۵
			A	b	-۲۶

پرسشنامه همسر آزاری: این پرسشنامه توسط موسوی، اسحاقیان و آزاده (۱۳۸۱) تدوین شده است. فرم اولیه‌ی پرسشنامه با انتخاب ۵۳ پرسش بر اساس مطالعه ادبیات، مصاحبه و مشاوره ساخته شده مطالعه در دو مرحله در اصفهان انجام گرفت. در مرحله‌ی اول بر روی ۱۰۰ نفر و در مرحله‌ی دوم بر روی ۴۵۰ نفر از زنان استان اصفهان اجرا شد. پرسشنامه به صورت سؤال‌های بسته بر روی طیف ۵ گزینه‌ای پاسخ، از خیلی کم تا خیلی زیاد تنظیم شد. نمره‌گذاری از یک تا پنج است و نمره بیشتر در پرسشنامه حاکی از همسر آزاری بیشتر است. به این شکل که نمره بین ۴۴ تا ۸۸ میزان همسر آزاری فرد کم است؛ نمره بین ۸۸ تا ۱۳۲ میزان همسر آزاری متوسط است و نمره بالاتر از ۱۳۲ میزان همسر آزاری فرد زیاد است. روایی پرسشنامه با استفاده از نظر اساتید و راهنما و مشاور خوب ارزیابی و تأیید شده است و ضریب آلفای کرونباخ در پژوهش موسوی و همکاران ۰/۹۱ گزارش شده است. در پژوهش حاضر نیز ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۸ به دست آمد.

یافته‌ها

میانگین و انحراف استاندارد سن شرکت‌کنندگان در پژوهش ۴۴/۳۸ (۳/۸۶) بود. ۹ نفر (۷/۵ درصد) از شرکت‌کنندگان دارای تحصیلات زیر دیپلم، ۲۸ نفر (۲۳/۳ درصد) دارای تحصیلات دیپلم، ۲۸ نفر (۲۳/۳ درصد) دارای تحصیلات فوق‌دیپلم، ۴۹ نفر (۴۰/۸ درصد) دارای تحصیلات لیسانس و ۶ نفر (۵ درصد) دارای تحصیلات فوق‌لیسانس بودند.

جدول ۱. شاخص‌های توصیفی، برای متغیرهای افسردگی، نگرش به اعتیاد، همسر آزاری و تیپ‌های شخصیتی درون‌گرایی و برونگرایی (n=۱۲۰)

متغیرها	میانگین	انحراف استاندارد	کشیدگی	چولگی	ضریب تحمل	تورم واریانس	دوربین واتسون
افسردگی	۳۲/۶۵	۱۱/۹۷	-۰/۵۴	۰/۰۱	۰/۸۲	۱/۲۱	۱/۶۸
همسر آزاری	۱۵۶/۰۶	۲۳/۶۴	۱/۰۲	-۰/۰۹	۰/۹۱	۱/۰۹	۱/۷۷
تیپ شخصیتی درون‌گرایی	۶۵/۱۲	۱۴/۸۷	۰/۸۹	۰/۲۱	۰/۸۹	۱/۱۱	۱/۷۹
تیپ شخصیتی برونگرایی	۲۰/۹۵	۸/۰۹	-۰/۱۱	۰/۲۵	۰/۹۲	۱/۰۸	۱/۸۳
نگرش به اعتیاد	۸۹/۰۰	۱۱/۵۹	۰/۴۵	-۰/۲۸	-	-	-

جدول فوق نشان می‌دهد که چولگی و کشیدگی بین ± 2 قرار دارند؛ بنابراین توزیع داده‌های متغیرهای پژوهش طبیعی است. مقدار دوربین واتسون در فاصله مجاز ۱/۵ تا ۲/۵ قرار دارد؛ بنابراین مفروضه عدم وجود همبستگی بین خطاها تأیید می‌شود و می‌توان از رگرسیون استفاده کرد. مقادیر ضریب تحمل و تورم واریانس نیز نشان داد از نبود همپوشی بین متغیرهای پیش‌بین دارد.

جدول ۲. ماتریس همبستگی افسردگی، همسر آزاری و تیپ‌های شخصیت با اعتیاد در معنادان

متغیر	افسردگی	درون‌گرا	برونگرا	همسر آزاری	نگرش به اعتیاد
افسردگی	۱				
شخصیتی درون‌گرا	-۰/۲۸۰**	۱			
شخصیتی برونگرا	-۰/۲۷۶**	۰/۱۱۶	۱		
همسر آزاری	-۰/۲۵۲**	۰/۲۱۹**	۰/۰۶۵	۱	
نگرش به اعتیاد	۰/۲۷۱**	۰/۱۱۳	-۰/۲۱۴**	۰/۱۸۳*	۱

*. P < 0.05

** . P < 0.01

با توجه به نتایج جدول ۲ نشان می‌دهد که بین اعتیاد با افسردگی و همسر آزاری در معتادین رابطه مثبت معنادار و با تیپ شخصیتی برونگرا رابطه منفی معناداری وجود دارد ولی بین اعتیاد و تیپ شخصیتی درون‌گرایی ارتباطی به دست نیامد. همچنین در ادامه نتایج جدول فوق یافته‌ها نشان می‌دهند که بین همسر آزاری و افسردگی رابطه منفی معناداری وجود دارد؛ و بین تیپ شخصیتی درون‌گرایی و برون‌گرایی با افسردگی رابطه منفی و تیپ شخصیت برونگرا با همسر آزاری رابطه مثبت معناداری وجود دارد.

جدول ۳ خلاصه ضرایب رگرسیون برای پیش‌بینی همسر آزاری بر مبنای نگرش به اعتیاد

Sig	T	Beta	B	F	R ²	R	متغیر پیش‌بین
۰/۰۴	۲/۰۲	۰/۱۸	۰/۰۹	۴/۰۸	۰/۰۳	۰/۱۸	همسر آزاری
۰/۰۰۳	۳/۰۵	۰/۲۷	۰/۲۶	۹/۳۳	۰/۰۷	۰/۲۷	افسردگی
۰/۱۲	۱/۵۵	۰/۱۴	۰/۱۰	۴/۰۷	۰/۰۵	۰/۲۵	شخصیتی برونگرا
۰/۰۱	-۲/۵۵	-۰/۲۳	-۰/۳۳				شخصیتی درون‌گرا

نتایج جدول ۳ نشان می‌دهد که میزان ضریب همبستگی و ضریب تعیین میان متغیر وابسته و مستقل معنادار است؛ به طوری که ضریب همبستگی حاصل شده برابر ۰/۱۸ و ضریب تعیین برابر ۰/۰۳ است؛ به عبارتی دیگر ۳ درصد از تغییرات متغیر وابسته همسر آزاری توسط اعتیاد آن پوشش داده می‌شود. همچنین نتایج جدول فوق نشان می‌دهد که اعتیاد با ضریب بتای (۰/۱۸) $P=۰/۰۵$, $B=۰/۰۵$ توانست همسر آزاری را پیش‌بینی کند. همچنین نتایج جدول فوق نشان می‌دهد که میزان ضریب همبستگی و ضریب تعیین میان متغیر وابسته و مستقل معنادار است؛ به طوری که ضریب همبستگی حاصل شده برابر ۰/۲۷ و ضریب تعیین برابر ۰/۰۷ است؛ به عبارتی دیگر ۷ درصد از تغییرات متغیر وابسته افسردگی توسط اعتیاد پوشش داده می‌شود. همچنین نتایج جدول فوق نشان می‌دهد که اعتیاد با ضریب بتای (۰/۲۷) $P=۰/۰۱$, $B=۰/۲۷$ توانست افسردگی را پیش‌بینی کند. در ادامه نتایج جدول ۳ نشان می‌دهد میزان ضریب همبستگی و ضریب تعیین میان متغیر وابسته و مستقل معنادار است؛ به طوری که ضریب همبستگی حاصل شده برابر ۰/۲۵ و ضریب تعیین برابر ۰/۰۶ است؛ به عبارتی دیگر ۶ درصد از تغییرات متغیر وابسته تیپ‌های شخصیتی برونگرا و درون‌گرا توسط اعتیاد پوشش داده می‌شود. همچنین نتایج جدول فوق نشان داد که اعتیاد با ضریب

بتای ($B = 0/23$, $P = 0/01$) توانست تیپ شخصیتی درون‌گرایی را پیش‌بینی کند ولی قادر به پیش‌بینی تیپ شخصیتی برون‌گرایی ($B = 0/14$, $P > 0/05$) نشد.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر بررسی رابطه افسردگی، همسر آزاری و تیپ‌های شخصیتی با نگرش به اعتیاد در معتادین در حال ترک بود. نتایج این پژوهش نشان داد که بین اعتیاد با افسردگی و همسر آزاری در معتادین رابطه مثبت معنادار و با تیپ شخصیتی برون‌گرا رابطه منفی معناداری وجود دارد ولی بین اعتیاد و تیپ شخصیتی درون‌گرایی ارتباطی به دست نیامد. همچنین در ادامه نتایج جدول فوق یافته‌ها نشان می‌دهند که بین همسر آزاری و افسردگی رابطه منفی معناداری وجود دارد؛ و بین تیپ شخصیتی درون‌گرایی و برون‌گرایی با افسردگی رابطه منفی و تیپ شخصیت برون‌گرا با همسر آزاری رابطه مثبت معناداری وجود دارد. این یافته‌ها با نتایج پژوهش داسارند و همکاران (۱۳۹۶)، شایان و همکاران (۱۳۹۴)، گودرزی و همکاران (۱۳۹۴)، پناغی و همکاران (۱۳۹۰)، محمودعلیلو و همکاران (۱۳۹۰)، رستمی (۱۳۹۲)، عابدی و همکاران (۱۳۸۶)، تایواری و همکاران (۲۰۱۸)، اولدینکل و همکاران (۲۰۱۴)، تریکت و همکاران (۲۰۱۱)، گیلبرت (۲۰۰۹)، کاری و والکر (۲۰۰۸)، اسپرینگر و همکاران (۲۰۰۷)، همسو است. با توجه به یافته‌های پژوهش حاضر به نظر می‌رسد که به دلیل وضعیت فرهنگی و ساختار اجتماعی موجود، نگاه مرد سالارانه به‌عنوان یک نگرش در جامعه کنونی پذیرفته شده است، در این نظام مردسالار، مهم‌ترین انتظار فرهنگی از زن، تسلیم و اطاعت بی‌چون و چرا در مقابل خواست خانواده است؛ آنان در صحنه‌های مختلف تصمیم‌گیری حضور نداشته و در وضعیت انفعالی قرار دارند (گودرزی و همکاران، ۱۳۹۴).

با ورود انسان به دوران مدرن نهاد خانواده در تمامی جوامع دستخوش دگرگونی‌های شده است که منجر به تغییر کارکرد خانواده و همچنین کارکرد زن و مرد در این نهاد اساسی اجتماعی شده است از جمله این تحولات و دگرگونی‌ها می‌توان به تأکید فوق‌العاده بر تک‌همسری، شاغل شدن زنان در خارج از خانه، شانه خالی کردن زنان از مسؤولیت صرف نگهداری فرزندان، عدم فرمان‌برداری صرف زنان از مردان و در یک کلام عریان شدن تعارضات خانوادگی می‌توان اشاره نمود که منجر به درک روزافزون پدیده همسر آزاری و خشونت خانوادگی شده است؛ اما افزایش خودآگاهی زنان منجر به افزایش آگاهی آنان از تعدی‌های انجام گرفته به خود شده است که در نتیجه این آگاهی زنان در صد ایفای حقوق از دست رفته خود برآمده‌اند و تلاش نموده‌اند تا نهاد خانواده را به سمت تساوی حقوقی هدایت نمایند (طالب‌پور، ۱۳۹۶). به نظر می‌رسد در میان علل گوناگون همسر آزاری، خشونت علیه

زنان ریشه در دو پدیده؛ اعتیاد همسران و ویژگی‌های شخصیتی داشته باشد؛ بنابراین ضروری است هرگونه تلاشی در زمینه کاهش خشونت علیه زنان در دو بعد؛ پیشگیری از اعتیاد و بهبود فرد معتاد در جامعه از یک سو و تشخیص ویژگی‌های شخصیتی و پیشگیری از رفتارهای پرخطر از سوی دیگر مبتنی باشد (کیوان‌آرا و همکاران، ۱۳۹۴).

همچنین یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد از میان ویژگی‌های شخصیتی، تیپ شخصیتی درون‌گرا بیشترین همبستگی را با افسردگی داشت؛ از این رو، متخصصان بالینی ناراحتی‌های عاطفی گوناگون مانند ترس اجتماعی، افسردگی و خصومت را در این افراد تشخیص داده‌اند؛ بنابراین عواطف شکننده مانع از سازگاری آن‌ها شده و مستعد داشتن باورهای غیرمنطقی هستند، کمتر می‌توانند تکانش‌های خود را کنترل کنند و خیلی ضعیف‌تر از دیگران، با استرس کنار می‌آیند (پناغی و همکاران، ۱۳۹۰). در همین راستا بررسی‌ها نشان دادند زنانی که کتک‌خورده‌اند مشکلات مزمن مرتبط با اختلال‌های شخصیت و افسردگی، اعتیاد و پرخاشگری همسرانشان را گزارش کرده‌اند؛ همچنین زنان قربانی خشونت همسر، مشکلاتی در حل مسئله، عزت‌نفس، خشم، ترس و سازگاری دارند. همچنین نتایج پژوهش حاضر نشان داد برون‌گرایی بیشترین همبستگی را با اعتیاد و همسر آزاری دارد؛ از این رو، نریمانی و آقامحمدیان (۱۳۸۴) با بررسی ۴۰۰ خانواده در اردبیل نشان دادند درون‌گرایی، خودنمایی، اضطراب و افسردگی زنان با خشونت مردان رابطه مستقیم دارد.

افزون بر آن، جامعه‌گرایی، ترجیح گروه‌های بزرگ، با جرأت بودن و فعال و پرحرف بودن از ویژگی‌های افراد برون‌گرا است؛ آن‌ها برانگیختگی جنسی و نیز تحریک را دوست دارند و سرخوش، بانرژی و خوش‌بین هستند. افراد درون‌گرا خوددارترند تا غیردوستانه، مستقل‌اند تا پیرو، یکنواخت و متعادل‌اند تا تنبل و دیرجوش و همیشه از اضطراب‌های اجتماعی رنج نمی‌برند؛ مؤلفه‌های فرعی آن شامل گرمی، گروه‌گرایی، قاطعیت، فعالیت، برانگیختگی خواهی و هیجان‌های مثبت است (داساربند و همکاران، ۱۳۹۶). افزون بر آن، مطالعات مشابه نشان می‌دهد ۴ درصد از زنانی که مورد اذیت و آزار شوهران خود قرار گرفته‌اند از افسردگی شدید رنج می‌برند. خلق پائین مرد یا زن یا حتی اضطراب بالای زن و مرد یک عامل درونی است که مانع رسیدن اعضای خانواده به اهداف موردنظرشان می‌شود که پیامد آن، خشونت در خانواده خواهد بود (رستمی و همکاران، ۱۳۹۳). یکی از ویژگی‌های افراد مضطرب و افسرده پائین بودن عزت‌نفس آن‌هاست به طوری که در مطالعه‌های مشابه دیده می‌شود، ۶۵ درصد از زنانی که در معرض خشونت قرار گرفته‌اند از عزت‌نفس پائین تری برخوردار بوده‌اند و همین عزت‌نفس پائین در زنان و مردان، اضطراب و افسردگی آن‌ها را تشدید می‌کند و اینجاست که مردان برای حل معقول و منطقی مشکلات بالأخص مسائل خانوادگی از شیوه‌های مبتنی بر هیجان یعنی خشونت کمک می‌گیرند (نریمانی و

آقامحمدیان، ۱۳۸۴). از محدودیت‌های پژوهش حاضر می‌توان به اجرای پژوهش فقط بر روی مردان معتاد کنگره شصت شهر تهران صورت گرفته که این امر تعمیم‌پذیری یا اعتبار بیرونی پژوهش را محدود می‌کند. همچنین وجود متغیرهای کنترل نشده و تداخل آن‌ها در پژوهش از جمله عدم کنترل نوع و میزان مصرف مواد و مدت‌زمان مصرف ذکر کرد که می‌تواند تعمیم‌پذیری را محدود کند. از این رو با توجه به محدودیت‌های ذکر شده پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های بعدی مدت‌زمان، میزان مصرف و نوع مواد و ارتباط آن با همسر آزاری به تفکیک بررسی شود.

موازین اخلاقی

در این پژوهش موازین اخلاقی شامل اخذ رضایت آگاهانه، تضمین حریم خصوصی و رازداری رعایت شد.

سپاسگزاری

پژوهشگران بدین وسیله مراتب تشکر و قدردانی خود را از سرپرستی و مشاوران کنگره شصت در شهر تهران (منطقه ۴) شعبه ایمان و تمامی همراهان ابراز می‌دارد.

تعارض منافع

بنا بر اظهار نویسندگان، این مقاله حامی مالی و تعارض منافع ندارد.

منابع

- برنا، فاطمه؛ آقا محمدیان شعرباف، حمیدرضا؛ اصغری ابراهیم‌آباد، محمدجواد. (۱۳۹۵). آموزش مهارت‌های زندگی و تأثیر آن بر تغییر نگرش به اعتیاد معلولان جسمی- حرکتی. چهارمین همایش ملی مشاوره و سلامت روان؛ ۱۴ و ۱۵ اردیبهشت دانشگاه آزاد اسلامی واحد قوچان
- پناغی، لیلی؛ پیروزی، دارا؛ شیرین‌بیان، مینو؛ احمدآبادی، زهره.. (۱۳۹۰). نقش ویژگی‌های شخصیتی و جمعیت شناختی در همسر آزاری. *مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی، ایران*؛ ۱۷(۲)؛ ۱۲۶-۱۳۵.
- خلیلی، افسر. سهرابی، فرامرز. رادمش، محمدحسن. افخمی اردکانی، مهدی. (۱۳۹۰). اثربخشی آموزش مهارت‌های تفکر انتقادی بر نگرش دانش آموزان نسبت به سوءمصرف مواد مخدر. *مجله اعتیاد پژوهی*، ۱۴(۲): ۵۸-۶۷
- داساربند بیتا، پناغی لیلی، موتابی فرشته. (۱۳۹۶). رابطه بین همسر آزاری و نشانگان افسردگی در قربانیان زن: نقش تعدیل‌کنندگی ویژگی‌های شخصیتی، *مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران*. ۲۳(۱): ۳۸-۴۹

رستمی، مهدی. (۱۳۹۲). بررسی رابطه آزاردیدگی در کودکی با بخشش، شفقت خود، سلامت روان و راهبردهای مقابله با استرس در افراد متأهل. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات.

رستمی، مهدی؛ عبدی، منصور، حیدری، حسن. (۱۳۹۳). بررسی رابطه آزاردیدگی در کودکی با خود شفقتی و سلامت روان افراد متأهل. *مجله اصول سلامت روانی*، ۳(۱۱): ۲۵-۶۳.

شایان، آرزو؛ معصومی، سیده زهرا؛ یزدی رواندی، سعید؛ زارع‌نژاد، محمد. (۱۳۹۴). عوامل مؤثر بر همسر آزاری در زنان مراجعه‌کننده به مرکز پزشکی قانونی شهر شیراز. *مجله علمی پژوهان*؛ ۱۳(۴): ۳۹-۴۸.

عابدی، احمد؛ لعلی، محسن. (۱۳۸۶). بررسی رابطه بین سابقه انواع بدرفتاری والدین در دوران کودکی با افسردگی دوران بزرگسالی در بیماران سرپایی مراجعه‌کننده به مراکز مشاوره شهر اصفهان، *فصلنامه مطالعات روان‌شناختی*، ۴(۴): ۷۴-۸۶.

کریمی، یوسف. (۱۳۸۹). *روان‌شناسی شخصیت*. تهران: نشر ویرایش.

کیوان آرا محمود، ثقفی پور عابدین، رجعتی فاطمه، عباسی محمدهادی، مطلبی محمد، میرحیدری مهدی و همکاران. (۱۳۹۴). بررسی میزان همسر آزاری و برخی عوامل مرتبط با آن در شهر اصفهان ۱۳۹۰. *سلامت و بهداشت*، ۶(۴): ۴۴۸-۴۵۷.

گودرزی، طیبه؛ رستمی، تورج؛ مرادیان، علی. (۱۳۹۴). تأثیر اعتیاد مردان در خشونت خانوادگی با تأکید بر خشونت علیه زنان. *فصلنامه علمی تخصصی دانش انتظامی کرمانشاه*؛ ۲۰(۱): ۱-۱۱.

طالب‌پور، اکبر. (۱۳۹۶). بررسی عوامل مؤثر بر خشونت خانگی با تأکید بر همسر آزاری. *دوفصلنامه پژوهش‌های جامعه‌شناسی معاصر*، ۶(۱۱): ۲۷-۴۹.

محمودعلیلو مجید، نعمتی سوگلی تپه فاطمه، صمدی راد بهرام. (۱۳۸۹). رابطه ویژگی‌های شخصیت و عوامل دموگرافیک با همسر آزاری در مردان، *مجله پزشکی قانونی*، ۱۶(۱): ۴۰-۴۶.

مشکی، مهدی؛ اصلی نژاد، محمدعلی. (۱۳۹۲). آموزش مهارت‌های زندگی و رفتارهای پیشگیری‌کننده از سوء‌مصرف مواد در دانشجویان: یک مطالعه طولی. *مجله دانشگاه علوم پزشکی فسا*، ۳(۳): ۱۹۴-۲۰۱.

نریمانی، محمد؛ آقامحمدیان، حمیدرضا. (۱۳۸۴). بررسی میزان خشونت مردان علیه زنان و متغیرهای مرتبط با آن در میان خانواده‌های ساکن شهر اردبیل. *مجله اصول بهداشت روانی*، ۷(۲۸): ۱۰۷-۱۱۳.

References

- Gilbert, P. (2009). *An introduction to compassion focused therapy*. *Advances in Psychiatric Treatment*, 15, 199-208.
- Oldehinkel A.J., Ormel J, Verhulst F.C and Nederhof E. (2014). Childhood adversities and adolescent depression: A matter of both risk and resilience. *Development and Psychopathology*, 2014, page 1 of 9; *Cambridge University Press* 2014; doi:10.1017/S0954579414000534

- Springer, K.W., Sheridan, J., Kuo, D., and Carnes, M. (2007) Long-term physical and mental health consequences of childhood physical abuse: Results from a large population-based sample of men and women. *Child Abuse and Neglect*, 31: 517-530.
- Trickett P. K. Noll J.G. And Putnam F. (2011). The impact of sexual abuse on female development: Lessons from a multigenerational, longitudinal research study. *Development and Psychopathology* 23 (2011), 453–476 # *Cambridge University Press 2011 doi:10.1017/S0954579411000174*
- Tiwari S, Gray R, Jenkinson C, & Carson C. (2018). Association between spousal emotional abuse and reproductive outcomes of women in India: findings from cross-sectional analysis of the 2005–2006 National Family Health Survey. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 53(5); 509-519.